

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

FEM ØKONOMER OM FULD BESKÆFTIGELSE

Den beretning, der her skal omtales, er udarbejdet af J. M. Clark, N. Kaldor, A. Smithies, P. Uri og Ronald Walker i perioden 22. oktober til 16. december 1949¹⁾. En gennemgang overtyder straks om, at der på den relativ korte tid er præsteret et stort arbejde. Man står overfor en fyldig og klar fremstilling, der udmunder i nogle til dels ret dristige, men økonomisk velbegrundede forslag. Til forståelse af baggrunden for disse erindres om, at foranledningen til beretningens udarbejdelse var den konjunkturusikkerhed, som forelå fra forsommeren 1949 og et stykke hen på året, og som bevirkede, at Det økonomiske og sociale Råd bad generalsekretæren for De forenede Nationer om der måtte blive udarbejdet en beretning om spørgsmålet opretholdelse af fuld beskæftigelse.

Økonomerne begynder beretningen med at give en fortolkning af løftet i De forenede Nationers charter om fuld beskæftigelse, afmaler situationen som den så ud, mens beretningen blev skrevet, og går derefter over til en forklaring af, hvad de forstår ved fuld beskæftigelse. Disse emner optager da første afsnit af beretningen. Det kan ikke undgås, at en del af det, som her bliver fremsat, nu allerede kun har historisk interesse.

Af varigere betydning er andet afsnit, der giver en udmærket økonomisk analyse af den fulde beskæftigelses problem, med særlig henblik på begreberne effektiv efterspørgsel og konjunktursvingninger. På basis heraf redegøres for de indgreb, de fire økonomer anser for hensigtsmæssige og anbefalelsesværdige, idet forklaringen af indgrebenes virkemåde på en anskuelig og overbevisende måde nøje knyttes til den økonomiske analyse af de forhold, der uden modforanstaltninger truer beskæftigelsen.

Tredje afsnit genoptager indgrebene, men nu i form af positive, udførligt udarbejdede forslag. Følgende lille resumé skulle tjene til at give et indtryk af disse: Forslagene deler sig i dem med nationalt og dem med internationalt sigte. Blandt de *nationale* foreslås det, at regeringerne skal vedtage og offentliggøre det mål, der definerer fuld beskæftigelse i vedkommende land. Endvidere skal de offentliggøre det program for deres finanspolitik, deres investeringer, planlagte produktion samt løn- og prispolitik, som tilsigter målets opnåelse. For det tilfælde, at efterspørgslen i landet skulle svigte, således at beskæftigelsesmålet ikke nås, skal regeringerne allerede nu vedtage og offentliggøre et program for kompensatoriske foranstaltninger, der automatisk kan sættes i kraft. Endvidere skal de bekendtgøre de skridt, de vil tage til bevarelse af stabilitet i priseniveauet. Og endelig skal de tilpasse deres lovgivning, administration og statistik med henblik på opfyldelse af målet. — Blandt de *internationale* foranstaltninger anbefales et program, som sigter på at fjerne den strukturelle uligevægt i verdenshandelen

¹⁾ National and International Measures for Full Employment. Report by a group of experts appointed by the Secretary-General. United Nations. Lake Success, 1949. 104 sider. Pris 0,75 \$.

Fuld Beskæftigelse ved Nationale og Internationale Foranstaltninger. En beretning udarbejdet af en ekspertgruppe udpeget af De forenede Nationers generalsekretær. Udgivet ved Udenrigsministeriets foranstaltning. Munksgaard. Kbhvn. 1950. 117 sider. Pris 4,50 kr.

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

FEM ØKONOMER OM FULD BESKÆFTIGELSE

Den beretning, der her skal omtales, er udarbejdet af J. M. Clark, N. Kaldor, A. Smithies, P. Uri og Ronald Walker i perioden 22. oktober til 16. december 1949¹⁾. En gennemgang overtyder straks om, at der på den relativ korte tid er præsteret et stort arbejde. Man står overfor en fyldig og klar fremstilling, der udmunder i nogle til dels ret dristige, men økonomisk velbegrundede forslag. Til forståelse af baggrunden for disse erindres om, at foranledningen til beretningens udarbejdelse var den konjunkturusikkerhed, som forelå fra forsommeren 1949 og et stykke hen på året, og som bevirkede, at Det økonomiske og sociale Råd bad generalsekretæren for De forenede Nationer om der måtte blive udarbejdet en beretning om spørgsmålet opretholdelse af fuld beskæftigelse.

Økonomerne begynder beretningen med at give en fortolkning af løftet i De forenede Nationers charter om fuld beskæftigelse, afmaler situationen som den så ud, mens beretningen blev skrevet, og går derefter over til en forklaring af, hvad de forstår ved fuld beskæftigelse. Disse emner optager da første afsnit af beretningen. Det kan ikke undgås, at en del af det, som her bliver fremsat, nu allerede kun har historisk interesse.

Af varigere betydning er andet afsnit, der giver en udmærket økonomisk analyse af den fulde beskæftigelses problem, med særlig henblik på begreberne effektiv efterspørgsel og konjunktursvingninger. På basis heraf redegøres for de indgreb, de fire økonomer anser for hensigtsmæssige og anbefalelsesværdige, idet forklaringen af indgrebenes virkemåde på en anskuelig og overbevisende måde nøje knyttes til den økonomiske analyse af de forhold, der uden modforanstaltninger truer beskæftigelsen.

Tredje afsnit genoptager indgrebene, men nu i form af positive, udførligt udarbejdede forslag. Følgende lille resumé skulle tjene til at give et indtryk af disse: Forslagene deler sig i dem med nationalt og dem med internationalt sigte. Blandt de *nationale* foreslås det, at regeringerne skal vedtage og offentliggøre det mål, der definerer fuld beskæftigelse i vedkommende land. Endvidere skal de offentliggøre det program for deres finanspolitik, deres investeringer, planlagte produktion samt løn- og prispolitik, som tilsigter målets opnåelse. For det tilfælde, at efterspørgslen i landet skulle svigte, således at beskæftigelsesmålet ikke nås, skal regeringerne allerede nu vedtage og offentliggøre et program for kompensatoriske foranstaltninger, der automatisk kan sættes i kraft. Endvidere skal de bekendtgøre de skridt, de vil tage til bevarelse af stabilitet i priseniveauet. Og endelig skal de tilpasse deres lovgivning, administration og statistik med henblik på opfyldelse af målet. — Blandt de *internationale* foranstaltninger anbefales et program, som sigter på at fjerne den strukturelle uligevægt i verdenshandelen

¹⁾ National and International Measures for Full Employment. Report by a group of experts appointed by the Secretary-General. United Nations. Lake Success, 1949. 104 sider. Pris 0,75 \$.

Fuld Beskæftigelse ved Nationale og Internationale Foranstaltninger. En beretning udarbejdet af en ekspertgruppe udpeget af De forenede Nationers generalsekretær. Udgivet ved Udenrigsministeriets foranstaltning. Munksgaard. Kbhvn. 1950. 117 sider. Pris 4,50 kr.

og tilvejebringe en regelmæssig strøm af internationale investeringer særlig med henblik på de underudviklede lande og last but not least at stabilisere den internationale handel ved at opretholde de internationale betalinger trods interne svingninger i den effektive efterspørgsel.

Efter afsnittet om forslagene følger en udtalelse af J. M. Clark. Den lille bogs danske udgave (ikke den engelske) slutter med Det økonomiske og sociale Råds resolution af 15. august 1950, som i mangt og meget følger økonomernes forslag.

Hvad nu målsætningen i beretningen angår, er den faktisk noget mere kompliceret, end titlen antyder. Her tænkes ikke på, at »Fuld Beskæftigelse« opfattes som et mål i snæver forbindelse med målet »Høj Produktivitet og Levefod«. Denne forbindelse finder man praktisk taget altid. Der tænkes derimod på, at målsætningen kompliceres ved indblandingen af endnu et par mål, der ikke altid har været knyttet til det mål, beretningen skal finde midler til. For det første målet «Stadig voksende Verdenshandel» (jvnf. beretningens punkt 1, slutningen og punkt 33). Dette internationalistiske mål medfører atter interesse for fri ombyttelighed af valutaer og multilateralisme (se f. eks. punkt 6). Endvidere knyttes målet »Ophjælpning af de underudviklede Lande« til. Og endelig vedhæftes målet »Stabilt Prisniveau« (se bl. a. punkterne 3 og 31, og jævnfør forslaget om, at regeringerne skal bekendtgøre de skridt, de vil tage til at bevare stabilitet i prisniveauet).

Kravet om, at den anbefalede politik også skal passe med det internationalistiske mål, når forfatterne til ved en meget rimelig fortolkning af De forenede Nationers charter og forskellige andre internationale vedtagelser. Målet »Prisniveaustabilitet« gives der til gengæld ingen lignende citater på. Chartrets almindelige udtalelse om stabilitet går næppe på prisniveaustabilitet. Det er formentlig forfatternes almindelige nationaløkonom-ideologi samt en formodning om, at en inflativ beskæftigelsespolitik ikke kan holde i det lange løb, der gør, at målet prisniveaustabilitet drages ind. — Det er imidlertid indlysende, at de tilknyttede ekstramål ikke ligefrem forenkler opgaven.

Forfatterne erkender, at mulighederne for, at det internationalistiske mål kan forenes med fuld beskæftigelse, afhænger af mulighederne for at få de forskellige landes beskæftigelsespolitik til at »holde fodtrit«, og heraf udspringer atter adskillige af de ovenanførte forslag. Disse er alle ud fra et økonomisk-*teknisk* synspunkt ganske logiske, men set fra et økonomisk-*politisk* synspunkt stiller det sig anderledes. Det er rigtigt, at bliver der fodtrit i landenes beskæftigelsespolitik, fjernes den fare, som fra konjunktursvingninger truer multilateralismen og den fri ombyttelighed; men de politiske vanskeligheder med at få flere hjul til at gribe rigtigt ind i hinanden, når man ikke fuldtud behersker de enkelte hjuls retning og tempo, er åbenbar. Hertil kommer så de vanskeligheder, der skyldes vedholdenhed ved suverænitetetsprincippet. — Det er også rigtigt, at de farer, som truer fra strukturforskydninger, kan imødegås ved »passende tilpasning af valutakurser« (punkt 66); men det kræver, at det først anerkendes som en politisk maxime, at valutakurser er reguleringsmidler og intet som helst andet. Men det bliver næppe i denne konges tid.

Om forenelighed af fuld beskæftigelse og prisniveaustabilitet siges bl. a. (punkt 84), at »før i tiden var det almindeligt, at inflation eller et inflatorisk tryk på priserne indtraf i perioder med fuld beskæftigelse«. Mon ikke man her kunne tage nutiden med? — I det følgende tales om regeringens almindelige forpligtelse til at søge at bevare stabilitet i prisniveauet. — Såvidt vides, foreligger der imidlertid ingen sådanne forpligtelser i forfatningerne. Hvis der tænkes på valglofter — dem har der unægtelig foreligget mange af — er betragtningen lovlige naiv.

Forfatterne er klar over (se punkt 87), at der kan »indtræffe en inflatorisk prisspiral, hvis arbejdernes faglige sammenslutninger, landbrugets og handelens organisationer, karteller og monopoler stiller krav om øget fortjeneste på en sådan måde, at der er et stadigt tryk i opadgående retning på priserne. Selv om den enkelte organisations forhandlingsposition måtte være stærk nok til at fremkalde et sådant tryk, selv på et tidspunkt, hvor den totale effektive efterspørgsel svigter, må man gøre sig klart, at risikoen er større herfor, når der foreligger en fristelse til at udnytte en situation, hvor efterspørgslen er rigelig, og beskæftigelsen er høj og stabil«. Her overfor anføres, at »hvis de forskellige økonomiske grupper i samfundet ikke udviser tilstrækkelig tilbageholdenhed til, at priserne kan holdes på et konstant niveau, kan regeringen træffe en lang række forholdsregler med henblik på at forhindre priserne i at stige uden at formindske den samlede effektive efterspørgsel under det niveau, der er nødvendigt for fuld beskæftigelse«. Det af anmelderen fremhævede ord kan få læseren til at tro på noget, der kun er en teoretisk mulighed, og endda en mulighed som forudsætter, at regeringerne ikke udgår fra, sympatiserer med eller nyder nødvendig støtte fra flere eller færre af de i begyndelsen af dette afsnit nævnte magtgrupper. Selve dette, at disse faktorer er organiserede, viser imidlertid, at de er økonomisk-politisk aktive, og dette i forbindelse med det forhold, at det drejer sig om organisationer, der omfatter store grupper af vælgere og som råder over presse, propagandaafdelinger og eventuelt repræsentation i politiske partier, øger sandsynligheden for, at flere eller færre af dem øver indflydelse på den til enhver tid siddende regering.

Enhver analyse af problemet fuld beskæftigelse må føre til, at man støder på problemet om de *politiske* betingelser herfor. En analyse indenfor økonomikkens politikfag har naturligvis lov til at stoppe op her, eventuelt med en afsluttende konstatering af, om de midler, hvis økonomiske virkninger er udredet, umiddelbart er forenelige med de eksisterende politiske institutioner eller ej. Men en beretning med forslag, som vil tjene politiske virkeliggørelsesformål (i modsætning til politiske propagandaformål), kan ikke nøjes hermed. Den må gå dybere ind på de problemer, der her foreligger. Dette har de fem forfattere nu ikke haft tid til, og er derfor lovligt undskyldt. Det er i alle tilfælde imponerende, hvad der er præsteret. Men det er ligefuldt en mangel ved beretningen. Det overses ikke, at dens succes d'estime har chance for at blive større, jo mere den skyer ømtålelige spørgsmål, men her udgås fra at det er rimeligt at bedømme et arbejde som det foreliggende efter dets værd som ledetråd for praktisk handling. Og det kan anføres overfor forfatterne, at de i almindelige vendinger forudsætter og til dels endda udtrykkeligt postulerer en forenelighed mellem deres forslag og de væsentlig demokratisk-liberalistisk-kapitalistiske samfund, som ikke er bevist. De pågældende passager er for overfladisk-optimistiske, hvad enten nu dette er fuldt bevidst — villende menneskers forsøg på at rive andre med sig ved optimisme — eller produkt af en ubevidst harmonitro. De postulater, der her tænkes på, findes i punkt 4, »fuld beskæftigelse kan forenes med de grundlæggende principper i ethvert økonomisk system« og i punkt 5, »de foranstaltninger, der er nødvendige for at fremme fuld beskæftigelse i et liberalistisk samfund, er fuldt ud forenelige med et sådant samfunds institutioner«. Hvad det første postulat angår, er det kendt, at fuld beskæftigelse i uregulerede, dynamiske samfund med de svingninger i investeringerne, der almindeligt kendes i sådanne, kun forefindes i højkonjunkturer, jævnfør også forfatternes erkendelse under punkt 73. Og hvad det andet postulat angår, går de indgreb, som forfatterne mener er

nodvendige for deres formål, og som de tænker sig forenelige med liberalisme, videre end man hidtil har tænkt sig muligt under gængse definitioner af liberalisme og endda kendeligt ud over, hvad selv moderne socialliberale forestiller sig, selv i deres mest »sociale« ojeblikke.

En tanke til overvejelse: Efterkrigstidens teoretisk-politiske debat har bidraget til en afklaring af en række konkrete »friheder« og »rettigheder«, der af flere eller færre anses for nødvendige bestanddele af liberalisme og demokrati. En videnskabelig analyse kunne — uden i mindste måde at tage stilling til disse bestanddeles værdi og nødvendighed — simpelthen benytte en oversigt over disse som en huskeseddel over punkter, hvis forenelighed med beskæftigelsespolitik alle skulle undersøges. Beskæftigelsespolitikens historie indenfor den vestlige civilisation frembyder allerede i dag adskillige eksempler på vanskeligheder for denne politik, og en del af disse vil kunne rubriceres under de antydede hovedpunkter, særlig de, der opstår så at sige som gnidningsmodstand mellem på den ene side *forfatningsmæssige institutioner* i videste forstand og på den anden side den økonomiske politik. Andre vil kunne rubriceres under hovedpunkter, der naturligt frembyder sig ved betænkning af forhold indenfor *den klasse- og erhvervs- mæssige struktur*, som også yder gnidningsmodstand. — Det er ejendommeligt, at forfatteren til »From Economic Theory to Policy«¹⁾, der har fungeret som formand for ekspertudvalget, ikke har gjort sig mere gældende ved eftervisning af vanskeligheder af sidstnævnte art, end tilfældet er. Måske skyldes det opportunitetshensyn. Det må jo ikke glemmes, at vi står overfor et arbejde, der primært er et politisk dokument.

Som optakt til en undersøgelse af de vanskeligheder, som de to nævnte grupper af sociale forhold (de forfatningsmæssige institutioner og den klasse- og erhvervs- mæssige struktur) yder mod de af de fem økonomer anbefalede midler til opnåelse af fuld beskæftigelse, vil det her være hensigtsmæssigt at resumere hovedtankerne bag forslagene.

- a. Tanken om en langsigtet økonomisk politik i besiddelse af:
- b. konjunkturmæssig smidighed i kraft af »harmonikamæssig« opbygning af:
- c. skattepolitikens taxter (punkt 74 og 168),
- d. socialpolitikens ydelser (punkt 76 parantesen og 169),
- e. offentlige arbejders omfang (punkt 71),
- f. offentlig investeringspolitik (punkt 111—112 og 159), og i samme forbindelse
- g. en smidig handelspolitik (punkt 123 og 137—139),
- h. samt en stærk prispolitik (punkt 87).

Af de politiske og erhvervs- mæssige kendsgerninger i den vestlige civilisation, som et beskæftigelsesprogram af den ønskede art må regne med, skal jeg først nævne et kompleks af forhold, dannet i sammenspillet mellem forfatningsmæssige institutioner og erhvervs- og klasse- mæssige interesser:

Stadig tilbagevendende valg, der kan ændre partistyrke og regering, accentuerer hensyntagen til organiserede grupper — herunder lokale økonomiske interesser og erhvervsorganisationer. Dette moment skærpes under systemer med rigsdagsparlamentarisme, forholdstalsvalgmåde og korte valgperioder. Skærpes også jo stærkere det lokale selvstyre er befæstet, og jo stærkere foreningsfriheden og tidligere tiders laissez-faire-politik har ladet de private organisationer vokse sig.

¹⁾ E. Ronald Walker: From Economic Theory to Policy. The University of Chicago Press 1943. — Anmeldt i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1947, side 214 ff.

Dette moment vanskeliggør a. og b. Hvad specielt angår det lokale selvstyre, vanskeliggør det c. Hvad erhvervsorganisationerne angår, er de allerede nævnt som modstandsfaktorer overfor h. Man må aldrig glemme, at al prispolitik er indtægtspolitik. Erhvervsorganisationerne vil også modsætte sig stigende skatter under højkonjunktur, jævnfør c. Endelig vil de erhvervsorganisationer, der repræsenterer driftsherrerne, under påberåbelse af det utålelige i posekiggeri og afleveringen af forretningshemmeligheder, øve modstand overfor forbedring af den økonomiske statistik, som er nødvendig for b., jfr. bl. a. punkt 78.

Endvidere skal her antydes et kompleks af erhvervsmæssige og klassemæssige momenter, der har influeret på og utvivlsomt fortsat vil influere på den økonomiske politik. Den klasse- og erhvervsmæssige struktur af samfundene i den vestlige civilisation, herunder den økonomiske ulighed, er udslagsgivende både for skatter og sociale ydelser. De sociale ydelser er for ydernes vedkommende båret ikke alene af solidaritetsfølelse, men også af frygt for social uro fra økonomisk dårligt stillede klassers side. Og for nydernes vedkommende medbestemmes ydelserne af trang, delvis af social oprindelse. Ydelserne finansieres af skatter, og selvtarvsdriften og selvhævdelsesinstinktet influerer stærkt på grænserne for såvel skatter som socialpolitiske ydelser og det både med hensyn til overgrænse og undergrænse. Herpå vil c. og d. støde. Hvad e. angår, kræver det overladelse af en del af den økonomiske virksomhed til det offentlige, hvilket også støder på modstand i de samme drifter hos de berørte private erhverv. Endvidere er de besiddende erhverv og klasser — blandt andet udfra frygt for nye skatter eller inflation — bærere af tanken om finansiel balance i den offentligt husholdning, og her er de hidtil uden nølen blevet fulgt af arbejdernes repræsentanter. Men herved foreligger der modstand mod de nye finansprincipper. Vanskeligheden med at gennemføre prisstabilisering har, som allerede antydnet, også rødder i erhvervsstrukturen.

Det kunne synes en knusende indvending mod betydningen af de mange vanskeligheder for en fuld beskæftigelsespolitik, som her er opremset, at Europa og U.S.A. dog har haft fuld beskæftigelse i mange år. Men således er det ikke. Man kan nemlig her ikke regne med Rusland og Tyskland (1933—45), grundet på fravær af liberalistiske forhold, og hvad angår Vesteuropa og U.S.A.s fulde beskæftigelse fra 1940 til dato, er den som følge af sin inflationistiske karakter, og præget som den er af mangel på balance i udenrigshandelen, langt fra de forestillinger om fuld beskæftigelse, som de fem økonomer nærer.

På den anden side må opremsningen af vanskelighederne ikke tydes derhen, at anmelderen skulle have opgivet tidligere teorier om, at udviklingen øger sandsynligheden for en beskæftigelsespolitik. Det tror han, den gør. Man går ofte frem her i verden, simpelthen fordi der ikke går nogen vej tilbage. Men vi har intet brev på, at beskæftigelsespolitikken gnidningsfrit vil indstille sig efter de fem økonomers ideelle mønster.

Er den økonomisk-politiske analyse altså efter anmelderens mening ikke ført langt nok, er der som helhed kun grund til at rose den økonomisk-teoretiske analyse og fremstillingen af sammenhængden mellem teori og forslag. Af indvendinger anføres: Det er rigtigt, som det siges under punkt 69, at »spontane tendenser til svingninger i den produktive investering må betragtes som uundgåelige, så længe beslutningerne om at investere tages af private forretningsfolk, der handler uafhængigt af hinanden«. Det står blot ganske uafklaret; hvorfor udjævner svingningerne ikke hinanden? — Det er vistnok ret almindeligt antaget, som det anføres i slutningen af punkt 81, at »uvished med hensyn til regeringernes hensigter

er i sig selv en væsentlig faktor, der modvirker den økonomiske stabilitet; når først regeringerne fører en konstant økonomisk stabiliseringspolitik, og det bliver bekendt og almindeligt forstået i samfundet, hvorledes en sådan politik virker, vil de enkelte økonomiske enheders dispositioner, der normalt er årsagen til svingningerne, af sig selv antage et mere stabilt mønster«. Men også dette står uforklaret. Det er let at forstå, at i situationer, hvor barometret står på nedgang, kan unødvendig panik undgås, når det vides, at en depression ikke får lov at udfolde sig. Men det er vanskeligt at forstå, at der ikke skulle opstå stærke tendenser til mindre tilbageholdenhed overfor risici, og mindre tilbøjelighed til private henlæggelser, når barometret står på opgang. Man kan her endda ved en modsætningslutning anvende et eksempel, som forfatterne anfører under punkt 92, til støtte for sidstnævnte indvending. — Under punkt 89 anføres, at »medens en stigning i arbejdsløsheden i almindelighed kan opfattes som et klart tegn på en svigtende effektiv efterspørgsel, kan en prisstigning, som vi har set, skyldes en række forskellige årsager, overfor hvilke forskellige midler må tages i anvendelse . . . .«. Er det andet end sproglig trolderi? Kan man ikke uden forsyndelse mod virkelighedstroskab formulere disse sætninger, således at der byttes om på antallet af årsager i de to tilfælde?

Hvad angår den danske oversættelse, er den gennemgående skrevet i et mundret og klart dansk, men skæmmes af enkelte skønhedsfejl, der er løbet oversætteren i pennen. Således i slutningen af punkt 100, hvor der uden tilstrækkelig støtte i originalteksten indføres et mystisk begreb »landenes gensidige tarv«. Endvidere benyttes ordet reelt nogle gange som oversættelse af ordet real, hvor det ikke rigtigt gør sig. I oversættelsen af resolutionen finder vi sproglomsten »ikke-governementale organisationer«. Det vil lette oversættelsesarbejde, hvis den slags oversættelser blev godtaget, men begrebet sprogrøgt måtte i så tilfælde først udryddes.

Niels Lindberg.

PRISDANNELSEN PÅ LANDBRUGSEJENDOMME

¹⁰ Den gængse prisdannelsesteori er i det store og hele opbygget på grundlag af erfaringer og ræsonnementer vedrørende omsætningen med forbrugsvarer. Særlige undersøgelser vedrørende prisdannelsen på kapitalgoder — herunder varige forbrugsgoder — er yderst sjældne, og teorien herom hører til de forsømte områder af økonomien. Bl. a. ud fra dette synspunkt griber man med stor interesse *Kjeld Bjerkes* arbejde, »Omsætningen og salgsprisen for landbrugsejendomme 1902—1942« (Nyt nordisk Forlag, København 1950, 98 sider, pris 6 kr.), og interessen er så meget større, som selvstændige danske undersøgelser på empirisk grundlag jo hører til sjældenhederne.

Bjerkes arbejde vil utvivlsomt vække interesse i vide kredse, da emnet er centralt i dansk landbrugsøkonomi. Bjerke besidder stor viden på dette område, og bogen er en værdifuld forøgelse af vor økonomiske litteratur og vil i fremtiden være en håndbog for alle, der beskæftiger sig med prisdannelsen på landbrugsejendomme. Dette gælder navnlig bogens første halvdel, hvor der er givet en systematisk oversigt over de forskellige vurderingselementer, der spiller ind her, og hvor det væsentlige i den tidligere litteratur om emnet refereres. Bjerke diskuterer herunder også virkningen på landbrugsejendommens priser af forskellige skatter.